

Jozef Chalmet op een kiesmeeting te Maldegem in 1929

KRONIEK

Een goed christen stemt rood

Piet Creve, departement Archief AMSAB

In zijn toespraak bij de opening van de Jozef Chalmet-tentoonstelling in Zelzate op 13 maart verwees Luc Van Den Bossche onder meer naar het historische anti-klerikalisme van de socialistische beweging in België. In Vlaanderen was die houding minder uitgesproken dan in Franstalig België. Maar aangezien precies daar het zwaartepunt van het socialisme lag, heeft dat socialisme in de beeldvorming een weinig genuanceerde anti-klerikale stempel overgehouden. Een van de figuren die dit beeld wat bijstellen, is Jozef Chalmet.

Jozef Chalmet werd geboren in 1897 en groeide op in omstandigheden die bijna archetypisch zijn voor het platteland op het einde van vorige eeuw: een kroostrijk katholiek gezin dat de eindjes aan mekaar probeerde te knopen met de uitbating van een boerderijtje en een café. Hij kwam eerder toevallig in de socialistische beweging terecht. Als metser bij Kuhlmann, een groot chemisch bedrijf langs het kanaal Gent-Terneuzen, schreef hij op vraag van zijn makkers een brief over de werkomstandigheden aldaar.

Afhankelijk van de bronnen stuurde Chalmet de brief naar één of twee katholieke kranten en naar de *Vooruit*. De katholieke pers weigerde publicatie; de *Vooruit* nam het artikel op. In

Gentse syndicale middens was Chalmet opgemerkt en hij kreeg steun bij de uitbouw van een vakbondswerking in de regio Zelzate. Begin 1919 werd een vakbondsafdeling opgericht. Al snel ontplooidde Jozef Chalmet ook politieke activiteiten: in 1925 werd hij op de strijdplaats verkozen als volksvertegenwoordiger; in 1933 werd hij benoemd als burgemeester van Zelzate. Hij bleef beide functies uitoefenen tot zijn dood in 1962.

Jozef Chalmet maakte een scherpe analyse van de omstandigheden waarin hij syndicaal en politiek actief was. Hij opereerde in een overwegend agrarisch milieu. De minderheid van de bevolking die werk vond in de industrie, werkte dan nog deels als seizoenarbeider in suikerfabrieken of als grensarbeider langs het Nederlandse deel van het kanaal Gent-Terneuzen. Bovendien was het overgrote deel van zijn doelpubliek katholiek. Chalmet beweerde dat van de 2000 leden die de vakbond had in 1924, er 1900 praktiserend katholiek waren. In talrijke toespraken en geschriften klonken steevast beide thema's door: de landbouwproblematiek en de verhouding godsdienst-socialisme.

Wat dat laatste betreft, putte Chalmet zich uit in het aantonen dat een christelijke overtuiging en een socialistische visie niet onvereenigbaar waren. Sterker nog: een echte christen moest voor het socialisme kiezen. Zijn permanente aandacht daarvoor was niet alleen het resultaat van politieke feeling en tactisch inzicht, maar sloot naadloos aan bij zijn eigen wortels. Uit persoonlijke stukken spreekt bovendien een levenslange christelijke overtuiging. Dat zijn preoccupatie met de relatie religie-socialisme meer dan electorale motieven had, blijkt voorts uit zijn nationale en internationale activiteiten op dit terrein⁽¹⁾.

In september 1929 verscheen in *Vooruit* en *Volksgazet* een oproep van een Nederlandse voorman van de religieus-socialistische beweging. Hij spoorde de Belgische socialisten aan om ook zo'n beweging op te richten. Het idee viel in vruchtbare aarde. Midden 1930 stichtten een aantal mensen uit het Gentse een religieus-socialistisch verbond. Jozef Chalmet werd er voorzitter van. De organisatie richtte voordrachten in, onder andere met H. Roland Holst. Chalmet bracht in *Het Noorderlicht*, *Weekblad der Federatie van Vakbonden te Zelzate en omliggende*, B.W.P., omstandig verslag uit van deze bijeenkomsten. Eind 1931 probeerde een congres in het Volkshuis van Brussel de diverse groepjes die in België werkten rond de verhouding tussen godsdienst en socialisme, te organiseren. Jozef Chalmet fungeerde er als voorzitter; één van de deelnemers was Isabelle Blume. Het congres besloot onder meer tot de oprichting van een Nederlandstalige en een Franstalige federatie, wellicht een referentie naar de verschillende situaties in beide gemeenschappen.

Jozef Chalmet is om meerdere redenen een markant en interessant figuur. Zijn leven en werk schreeuwen om een goede biografie. Dankzij de tentoonstelling over Chalmet en de socialistische beweging in Zelzate is er nu meer materiaal beschikbaar. Bovendien zijn er nog belangrijke getuigen in leven.

De expositie werd gerealiseerd door het AMSAB en CSC-Vormingswerk-afdeling Zelzate. Ze liep van 13 t.e.m. 16 maart in het gemeentehuis van Zelzate en trok ongeveer 800 bezoekers.

(1) grotendeels gebaseerd op: P.C. VAN GESTEL, *Het religieus-socialisme*, Leuven: De Vlaamse Drukkerij, 1932.

European Social Science History Conference (ESSHC), Amsterdam

Rik Hemmerijckx, departement Archief
AMSAB

Sinds 1996 brengt de ESSHC wetenschappers bijeen die sociaal-historische fenomenen verklaren vanuit hun specifieke invalshoek. Het is dus zeker geen conferentie waar alleen historici terechtkunnen, ook politicologen, sociologen, communicatiewetenschappers, demografen en kunsthistorici vinden er ruim hun gading. De conferentie had plaats op 5-7 maart en was georganiseerd volgens 24 verschillende netwerken, waarvan het Labour-netwerk er slechts één is. In tegenstelling tot het groots opgezette karakter van de ESSHC - er waren meer dan 1000 deelnemers en 800 sprekers stelden er een paper voor - kan men niet zeggen dat het hier om een megagebeurtenis ging. De diversiteit aan onderwerpen en sprekers was zo groot dat de sessies nooit een echt grootschalig karakter kregen. Dit neemt niet weg dat de conferentie een uitgelezen plaats is om de lopende studies te toetsen aan de kritieken van een internationaal publiek en het soms beperkte geografische onderzoek te vergelijken met gelijkaardig onderzoek in het buitenland. Het is onbegonnen werk om hier een overzicht te geven van de verschillende lezingen die betrekking hadden op het onderwerp van de arbeidersbeweging. Verwijzen we enkel naar de lezingen van Stéphane Courtois over de verhouding tussen de Franse KP en de Komintern, deze van Jan Kraus over de rol van de arbeidersbeweging in de democratisering van Afrika (1988-1995), en deze van Nuno De Avelar Pinheiro over fotografie en sociale geschiedenis. Dirk Luyten (VUB) en ikzelf, stelden er even-

eens onze studie voor over *Belgian Labour in World War II: Strategies of survival organizations, movements and labour relations*. Een korte synthese: door de oprichting van fabrieksraden, met dikwijls paternalistische inslag, kwam het zwaartepunt van de arbeidsverhoudingen op ondernemingsvlak te liggen. De patronale anti-syndicale strategie zou evenwel gecounterd worden door het ontstaan van meer radicale organisaties vanuit het verzet. In de naoorlogse periode kwam het tot een herstel van de vooroorlogse arbeidersverhoudingen, maar onder druk van de syndicale verzetsorganisatie werd het overleg ook uitgebreid naar ondernemingsvlak. In een volgend nummer van *Brood & Rozen* zal Brigitte De Mulder ingaan op de lezingen over de vrouwenbeweging die op de conferentie aan bod kwamen.

Voor meer informatie over de conferentie: schrijven naar ESSHC 1998, IISG, Cruquiusweg 31, 1019 AT Amsterdam, Nederland. U kan ook de ESSHC website consulteren via Internet: <http://www.iisg.NL/ESSHC>

150 jaar Communistisch Manifest

Rik Hemmerijckx, departement Archief
AMSAB

150 jaar geleden, in 1848, stuurden Karl Marx en Friedrich Engels hun *Communistisch Manifest* de wereld in. Het is sindsdien uitgegroeid tot één van de meest verspreide politieke geschriften met talloze heruitgaven en vertalingen. De betekenis die vandaag aan het manifest gegeven wordt is in de loop van de jaren sterk geëvolueerd, zoals ook de arbeidersbewe-

ging soms radicale gedaanteverwisselingen heeft ondergaan. Het manifest is gepubliceerd op een moment dat er van een echte arbeidersbeweging nog geen sprake was. In 1848 stond men nog maar aan het begin van de industrialisatie; toch was het manifest in het revolutiejaar 1848 niets minder dan een oproep tot verzet. Het was tegelijk een weergalozе aanklacht aan het adres van het kapitalisme en een visionaire kijk op een arbeidersmaatschappij in wording. Tegen het einde van de 19e eeuw fungeerde het zowat als één van de belangrijkste referentiewerken van de socialistische arbeidersbeweging in Europa. Met de oprichting van de Sovjetstaat in 1917 werd het meteen het ideologische grondvest van de communistische beweging. Samen met de tanende belangstelling voor het marxisme raakte het bij de sociaaldemocratie meer en meer op de achtergrond. De betekenis die het *Communistisch Manifest* vandaag nog heeft is moeilijk te bepalen. Voor sommigen is het verworden tot een historisch document dat politiek niet meer relevant is, voor anderen is het dan weer een onuitputtelijke bron voor hun maatschappijkritiek.

Vanaf 1 mei is in de leeszaal van het AMSAB een kleine tentoonstelling te zien van verschillende uitgaven en vertalingen van het *Communistisch Manifest*. Naast verschillende Belgische, Nederlandse, Franse, Duitse en Engelse edities is er ook een manifest in stripvorm te zien. Het originele manifest, uitgegeven bij Burghard te Londen, is eveneens in het bezit van het AMSAB, maar wordt wegens zijn onschatbare waarde niet geëxposeerd.